

Даниял кітабы — жүз сексенінші сан

*Римнің, Маккавейлердің және қазіргі заманның пайғамбарлық тоғысы:
Даниялдың аяндарындағы зерттеу*

Jeff Pippenger

2024-04-10

Урия Смит былай деп жазды: «Рим Құдай халқы — яһудилермен б.з.д. 162 жылы одақ арқылы байланысқа түсті». Қазіргі заманғы тарихшылардың көпшілігі бұл күнді б.з.д. 161 жыл деп көрсетеді, әрі Смит сол кітаптың өзінде б.з.д. 161 жылға екі рет сілтеме жасайды. Менің жорамалым бойынша, б.з.д. 162 жылға жасалған бұл сілтеме — баспа қатесі.

«23 және 24-аяттар арқылы біз яһудилер мен римдіктер арасындағы б.з.д. 161 жылғы одақтан бергі кезеңге, Римнің бүкіләлемдік үстемдікке ие болған уақытына жеткізілеміз.» Уриа Смит, Daniel and the Revelation, 273.

Он бірінші және он екінші аяттарда б.з.д. 217 жылы Ұлы Антиох III басшылық еткен Селевкидтер империясы мен Птолемей IV Филопатор патша басқарған Мысырдың Птолемейлер патшалығы арасында болған Рафия шайқасының жеңісі мен оның салдары көрсетіледі.

Он жеті жылдан кейін, б.з.б. 200 жылы болған Паний шайқасы тағы да Селевкидтер патшалығы мен Птолемейлер патшалығының арасында өтті.

Маккавейлер көтерілісі б.з.д. 167 жылы басталып, яһудилердің діни ғұрыптарын тұншықтыруға және грек мәдениетін күштеп енгізуге бағытталған Селевкилер империясының әрекеттеріне қарсы яһудилердің көтерілісі болды.

Иерусалимдегі Екінші ғибадатхананың қайта бағышталуы — Ханукка кезінде аталып өтетін тарихи оқиға — б.з.д. 164 жылы, жиырма үшінші аяттағы «одақтан» үш жыл бұрын болды. Бұл оқиға Ғибадатхананы арамдап, яһудилердің діни салт-жораларына тыйым салған, аты шулы Антиох IV Епифан бастаған Селевкидтер империясының күштеріне қарсы Макабейлердің сәтті әскери жорығынан кейін болды. Антиох IV Епифан Хануккада еске алынатын жеңістен көп ұзамай қайтыс болды, және осы сәттен бастап Сирия билігінің тарихтағы құлдырауы басталды.

Б.з.д. 200 жылы (бұл Паней шайқасының да уақыты еді) Рим алғаш рет Даниял кітабының он бірінші тарауындағы пайғамбарлық тарихқа араласты. Көріністі орнықтыратын нышан сонда бар. Сол тарихтағы оның әдейі жасалған ықпалы сахна сыртынан жіпті тартып отыратын шіркеудің нышаны болып табылатын Езабелдің ісін айқындайды. Күйеуі Ахаб Ілияс оның пайғамбарларын өлтіріп жатқанын көрген кезде, Езабел Самарияда өз үйінде еді. Иродия Иродтың туған күніндегі тойында болған жоқ, бірақ сол жерде оның қызы Саломея Иродты арбады. Америка Құрама Штаттарының тарихында Тир жезөкшесі арқылы бейнеленген папалық ұмыт қалғандай болады, символдық жетпіс жылдың соңына дейін.

Содан кейін ол жер патшаларына өз алдау әндерін айта бастайды. Б.з.д. 200 жыл соңғы күндерде, он алтыншы аятта бейнеленгендей, жуық арада келетін жексенбілік заңның алдында, оның патшаларға ашық түрде ән сала бастайтын уақытын бейнелейді.

Б.з.д. 161 жылдан 158 жылға дейінгі яһудилердің «одағынан» бұрын, Маккавейлер б.з.д. 164 жылы Ханука мерекесімен еске алынатын ғибадатхананы қайта бағыштады. Содан кейін, үш жыл өткен соң, әлі де сириялықтармен жалғасып жатқан күрес үстінде, маккавейлік яһудилер қолдау сұрап Римге жүгінді. Сол кезде Риммен жасалған «одақ» Құдайдың соңғы күндердегі пайғамбарлықты зерттеуші шәкірттері үшін пайғамбарлық сынаққа айналады.

Тарих «одақтың» болған мезгілі ретінде б.з.д. 161 жылды көрсетеді, ал ізашарлар сол тарихи оқиғаны б.з.д. 158 жыл деп айқындайды. Миллер дұрыс болды ма, әлде қазіргі тарихшылар дұрыс па? Миллер б.з.д. 158 жылға алты жүз алпыс алты жылды (666) қосып, «күнделіктінің» алынып тасталған кезі болған 508 жылға келді. Қанша іздесеңіз де, яһудилер мен римдіктер арасындағы одаққа б.з.д. 158 жылды негіздейтін тарихи дәлел табу, тіпті мүлде мүмкін болмаса да, аса қиын болады.

Он алтыншы аят — жексенбілік заң, бірақ одан бұрын, б.з.д. 200 жылы аянды орнықтыру үшін, Рим тарих сахнасына енеді. Маккавейлер көтерілісі б.з.д. 167 жылы Модеинде басталды, ақырында олар б.з.д. 164 жылы ғибадатхананы қайта бағыштады. Содан кейін б.з.д. 161 жылдан б.з.д. 158 жылға дейін яһудилер Рим билігімен келісімге кіреді. Б.з.д. 161 жылдан б.з.д. 158 жылға дейінгі уақыт аралығы “одақты” орнықтыру үшін қажет болған мерзімді білдіреді. Бұл түсінік “одақты” тарихшылардың куәлігіне сәйкес айқындайды, сондай-ақ Иеміздің қолымен бағытталған және өзгертілмеуге тиіс кестемен де үйлеседі.

Тарихшылар бізге б.з.д. екінші ғасырда Яһуда мен Рим сияқты ежелгі халықтар арасындағы шарттарды келісу үдерісі нақты жағдайларға, дипломатиялық рәсімдерге және қатысушы тараптар арасындағы күш арақатынасына қарай әртүрлі болғанын хабарлайды. Әдетте бұл үдеріс бір тараптың екінші тараппен шарт немесе одақ орнатуға ниет білдіруінен басталатын. Яһуда мен Рим жағдайында Яһуда Риммен ресми одақ ұсыну үшін байланыс орнатуды өзі бастады.

Ұсынысты жеткізу және келіссөздерді бастау үшін дипломатиялық арналар пайдаланылған болар еді. Бұл Римге оның басшыларымен немесе өкілдерімен кездесу үшін елшілерді немесе уәкілдерді жіберуді қамтуға тиіс еді. Келіссөздер басталғаннан кейін, екі тарап та ұсынылған шарттың талаптарын талқылар еді. Бұл бірқатар кездесулерді, дипломатиялық хабарламалар алмасуды және, ықтимал, талқылауларға жәрдемдесу үшін араағайындардың немесе делдалдардың қатысуын қамтуы мүмкін еді. Келіссөздер барысында әр тарап екінші тарап ұсынған талаптарды қарастырып, қарсы ұсыныстар енгізуі немесе кейбір талаптарға түзетулер енгізуді сұрауы мүмкін еді. Бұл үдеріс мұқият пайымдауды, кеңесшілермен ақылдасуды және ұсынылған шарттың ықтимал артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалауды қамтуы мүмкін еді.

Егер екі тарап шарттың талаптары жөнінде келісімге келген болса, онда екі жақ та келіскен талаптар мен шарттарды баяндайтын ресми құжат дайындалатын еді. Бұдан кейін шарт

әрбір елдің тиісті билік органдары тарапынан ратификациялануға тиіс болатын. Рим жағдайында бұл Сенаттың немесе өзге де басқарушы органдардың мақұлдауын қамтуы мүмкін еді. Сол сияқты, Яһудеяда да шарт, ықтимал, оның басшылығының немесе басқарушы кеңесінің мақұлдауын талап етер еді. Ратификацияланғаннан кейін шарт күшіне енгізіліп, екі тараптан да оның талаптарын ұстану күтілетін еді. Бұл шартта баяндалған ынтымақтастықтың әртүрлі нысандарын, өзара қорғаныс туралы келісімдерді, сауда қатынастарын немесе дипломатиялық өзара іс-қимылдың өзге де түрлерін қамтуы мүмкін еді.

Б.з.д. II ғасырда Яһудеядан (Жерорта теңізінің шығыс өңірінде орналасқан) Римге (Италияның орталық бөлігінде орналасқан) сапар шегу, әсіресе ежелгі көлік қатынасы тәсілдерінің шектеулілігін ескергенде, ауыр да көп уақыт алатын іс болар еді. Яһудея мен Римнің арақашықтығы таңдалған нақты бағытқа қарай шамамен 1 500-ден 2 000 километрге дейін (930-дан 1 240 мильге дейін) жетеді. Ежелгі дәуірде теңізбен жүру құрлық жолымен жүргеннен жиі жылдамырақ әрі тиімдірек болған, алайда теңіз сапары басым желдердің ыңғайына тәуелді еді. Яһудеядағы бір айлақтан Италиядағы бір айлаққа (мысалы, Римнің айлағы Остияға) кемемен жету жел жағдайы, теңіз ағыстары және пайдаланылған кемеңнің түрі сияқты факторларға байланысты бірнеше аптаға созылуы мүмкін еді.

Яһудеядан Римге құрлықпен сапар шегу анағұрлым баяу әрі машақатты болар еді. Жолаушылар таулар, аңғарлар және өзендер секілді әртүрлі жер бедерлерінен өтіп, қарақшылар мен дұшпандық пиғылдағы аймақтар тәрізді кедергілерге төтеп беруге мәжбүр болар еді. Есептеулер бойынша, жаяу немесе ат жеккен арбамен жасалатын мұндай сапар бірнеше айға созылуы мүмкін. Сапар уақытына сондай-ақ жолдардың жай-күйі, қоналқа орындары мен тынығу бекеттерінің қолжетімділігі, әрі жол бойында тынығып, қажетті қорды толықтыру мұқтаждығы сияқты факторлар да әсер етер еді.

Маккавейлік яһудилер Риммен одақ іздеген кезде, олар Римге елшілер жіберуге тиіс болған болар еді. Сол елшілерді римдік билік қабылдағаннан кейін, келіссөздер кезеңі басталар еді. Нақты жазба дерек сақталмағандықтан, тарихи жорамал бойынша, келісімшарт ресімделген соң, оны растау үшін Яһудеяға алып бару қажет болған, содан кейін яһудилердің оны қабылдағанын бекіту үшін, сірә, қайтадан Римге қайтару керек болған болар еді. Сол уақыт кезеңінде одақ құру үдерісі бір жылдың ішінде жүзеге асты деуге сену іс жүзінде мүмкін емес, сондықтан “одақтың” б.з.д. 161 жылдан б.з.д. 158 жылға дейінгі үдерісті білдіреді деген түсінік он алтыншы аяттағы жексенбілік заңға алып баратын тарихты айқындайтын пайғамбарлықтың өзге желілерімен үйлеседі.

Барлық тарихшылардың ортақ пікірінше, Маккавейлік яһудилер бастамашы болған бір «одақ» б.з.д. 161 жылы Яһудеяда құрылды. Оның мақсаты — яһудилердің б.з.д. 167 жылы көтерілістері басталғаннан бері күресіп келе жатқан сириялықтарға қарсы қолдау табуы еді. Бұл көтеріліске еврей діни қызметкері Маттафияның және оның бес ұлының, әсіресе Иуда Маккавейдің, Селевкид билеушісі Антиох IV Эпифан енгізген эллиндендіру саясатына қарсы тұруға ұмтылысы түрткі болды. Бұл саясатқа яһудилердің діни жоралғыларын басып-жаншуға және грек әдет-ғұрыптары мен наным-сенімдерін күштеп қабылдатуға

бағытталған әрекеттер кірді.

Көтерілістің түрткісі Модеин ауылындағы бір оқиға болды: онда Маттатияс грек тәңіріне құрбандық шалуды бұйырған жарлыққа бағынудан бас тартты. «Модеин» атауы еврей тіліндегі «modi'a» сөзінен шыққан, ол «жариялау» немесе «қарсылық білдіру» дегенді білдіреді. Өз қарсылығында Маттатияс құрбандық шалуға таяп тұрған яһуди діннен безгенді өлтірді, содан кейін өзі мен ұлдары тауларға қашып барып, Селевкид күштеріне қарсы партизандық соғыс жорығын бастады. Маккавейлер көтерілісі бірнеше жылға созылды, сол уақыт ішінде Маккавейлер Селевкидтерге және олардың одақтастарына қарсы көптеген шайқастарға қатысты. Сан жағынан да, қару-жарақ жағынан да әлдеқайда кем болғандарына қарамастан, Маккавейлер бірнеше елеулі жеңіске жетті.

Селевкидтер империясы яһудилерге Грекияның дінін таңуға ұмтылды, ал гректер соңғы күндердегі глобалистерді бейнелейді. Олардың діні қазір Америка Құрама Штаттарына және бүкіл әлемге банк жүйесінің, негізгі ағымдағы бұқаралық ақпарат құралдарының, білім беру орталықтарының глобалистік күштері арқылы және заңсыз келімсектерді мәжбүрлі түрде көшіру арқылы ұлттық айырмашылықтарды жою жолымен таңылып жатқан woke-измде көрініс табады. Антиох Эпифан яһудилерге грек дінін күштеп таңып жатқан кезде, оның әрекеттерімен ынтымақтасқан яһудилер де болды. Маккавейлер Грекия дініне қарсы тұрған діннен тайған яһудилердің бір тобын бейнелейді, бірақ грек дінін күштеп енгізу ісін қолдаған діннен тайған яһудилердің тағы бір тобы да болды.

Он алтыншы аят — жуық арада келетін жексенбілік заң және айдаһардың, аңның және жалған пайғамбардың үштік одағы. Бұл тарихтың алдында он үшінші аяттан он бесінші аятқа дейінгі оқиғалар келеді; сол жерде қыркыншы аяттағы үш шайқас оныншы аяттан (1989), он бірінші және он екінші аяттардан (Украина соғысы) және Паний шайқасынан көрініс табады. Паний шайқасы екі мүйізді жерлік аң жаһанданушылардың діни және саяси философияларын жеңіп шығатын шайқасты бейнелейді.

Сол шайқаста Америка Құрама Штаттарының соңғы президенті он бірінші және он екінші аяттарда бейнеленген Путиннің жеңісінің және одан кейінгі күйреуінің салдарымен айналысуға тиіс болады. Ол Ресейді күйретудің салдарынан туған дағдарысты реттеу үшін НАТО-мен, немесе Біріккен Ұлттар Ұйымымен, одақ құрады; әрі сол одақтың тарихы аясында Паним шайқасында Біріккен Ұлттар Ұйымымен қақтығысқа түседі. Қыркыншы аяттағы үшінші шайқас қыркыншы аяттағы бірінші шайқас сияқты болады. Кеңес Одағы Америка Құрама Штаттарының экономикалық және әскери күшінің қысымымен күйрегендей, Біріккен Ұлттар Ұйымының жаһанданушылары да Кеңес Одағын реформалауға бағытталған Горбачевтің күш-жігерінің негізгі құрамдас бөлігі болған «қайта құруды» қайталауға мәжбүр болады, бірақ ақырында ол Кеңестік жүйенің ыдырауына және Кеңес Одағының түпкілікті тарауына ықпал еткендей, бұлар да сондай нәтижеге жеткізеді.

Үшінші шайқас бірінші шайқас арқылы бейнеленеді, әрі экономика мен әскери қысым арқылы Трамп, Рейган арқылы бейнеленгендей, Біріккен Ұлттар Ұйымын «перестройкаға» мәжбүрлейді, бұл қайта құруды немесе реформалауды білдіреді. Бұл қайта құрылымдау

Америка Құрама Штаттарын он патшаның жүйесінің, яғни Біріккен Ұлттар Ұйымының, басына қояды. Сол шайқаста папалық содан кейін тарих сахнасына еніп, Трамп сол кезде бағындырып жатқан жүйенің қорғаушысы екенін мәлімдейді.

Сол тарихтың аясында Трамп та, Авраам Линкольн мәжбүр болып бетпе-бет келгеніндей, өзі қарауға мәжбүр болатын ішкі Азамат соғысына тап болады. Бұл Азамат соғысы Америка Құрама Штаттарының ішіндегі бір-біріне қарсы тұрған екі діннен тайған топтың арасында болады. Бір топ — екі саяси партиядағы прогрессивті жаһанданушылар болып табылатын, woke-измнің діні мен философиясын қабылдағандар арқылы бейнеленеді. Екінші топ (MAGA-изм) өзін шынайы протестанттармыз деп жариялайды, бірақ олар бұл айырым белгіден 1844 жылы айырылып қалған.

Президенттің фракциясы MAGA-изммен бейнеленеді және шынайы протестантизм мен Конституцияны қорғап отырмыз деген жаңсақ мәлімдемеге негізделеді. Woke-измнің ұстанымы — Жер-Ананың діні, Жаңа дәуір және Конституцияны негізін қалаушы әкелердің көне идеялары бойынша емес, қоғам нормаларының қазіргі жағдайлары бойынша қолдану керек деген сенім.

Маттафия (Трамп) б.з.д. 167 жылы Модеинде басталған көтеріліс арқылы бейнеленген Америка Құрама Штаттарының ішіндегі жаһаншыл-прогрессивті демократтардың әрекеттеріне нүкте қояды. Содан кейін Трамп б.з.д. 164 жылдың тарихын, яғни Ханукканы атап өтумен еске алынатын, Маккавейлердің ғибадатхананы қайта бағыштаған кезеңін, қайталайды. Одан соң б.з.д. 161 жылдан 158 жылға дейін бейнеленген кезеңде Трамп папалықтың мүсінін орнатуға бағытталған соңғы серпілісті бастайды; бұл мүсін діни билік пен саяси билік арасындағы заңсыз байланысты айқындайтын бейне болып табылады. Б.з.д. 158 жылы одақ іске асырылады, өйткені он алтыншы аяттағы жуық арада келетін жексенбілік заң күшіне енгізіледі.

Даниял он бірінші тарауда әуелі Римнің саяси тұрғыдан билікті қалай өз қолына алатынын айқындайды, содан кейін Даниял сол тарихтың дәл өзінде Римнің Құдай халқымен қалай әрекет ететінін көрсететін бір желі арқылы сол тарихты қайталап, кеңейтеді. Он алтыншы аяттан он тоғызыншы аятқа дейін пұтқа табынушы Римнің дүниеге билік орнатуына кедергі болған үш бөгет бейнеленеді. Он алтыншы аятта Сирияны б.з.д. 65 жылы пұтқа табынушы Рим жаулап алғаны, ал содан кейін Яһудеяны б.з.д. 63 жылы Помпейдің жаулап алғаны көрсетіледі. Он алтыншы аят Римнің даңқты жерде тұруы тиіс болған уақытты айқындайды, әрі осы арқылы сол тараудың қырық бірінші аятындағы жексенбілік заңның нышаны болып табылады.

Жаулап алу тарихының б.з.д. 63 жылы [1863 жылға параллель] Иерусалимнің өз ішінде жүріп жатқан азаматтық соғыстың қақ ортасында орын алғанын атап өту маңызды. Урия Смит былай деп мәлімдеді: «Помпей Понт патшасы Митридатқа қарсы жорығынан оралған кезде, Яһудея тәжіне екі бәсекелес — Гиркан мен Аристокбул — таласып жатты».

«Гиркан» және «Аристокбул» есімдерінің екеуі де грек тектес және тарихи маңызға ие, әсіресе эллинизм дәуіріндегі яһуди тарихы мен Хасмонеялар әулетінің контекстінде.

«Гиркан» атауы гректің «Hurkanos» сөзінен туындаған, ал ол, ықтимал түрде, парсы тіліндегі «қасқыр» дегенді білдіретін «hurkan» сөзінен шыққан. Гиркан — бірнеше Хасмонеі билеушілері иеленген есім. «Аристокбул» «ең жақсы кеңесші» немесе «ең үздік ақылшы» дегенді білдіреді. Аристокбул да бірнеше Хасмонеі билеушілері иеленген тағы бір есім болды. «Гиркан» да, «Аристокбул» да Хасмонеі кезеңіндегі яһуди тарихындағы маңызды тұлғалармен байланысты есімдер. Олар Яһудеядағы Хасмонеі патшалығының басқарылуы мен кеңеюінде маңызды рөл атқарған билеушілер болды. Мәсіхтің заманындағы Хасмонеі патшалығының пайғамбарлық ұрпақтары мен өкілдері парызшылдар болды.

Помпей Иерусалимді жаулап алған кезде, екі саяси партия да өз бастауын б.з.д. 167 жылы Модесинмен бейнеленген көтеріліс дәуірінен таратады. Помпей бүлікке тартылған соң, ол Иерусалимді алуды ұйғарды, ал Аристокбулдың саяси партиясы оған қарсы тұруды ұйғарды, бірақ Гирканның партиясы қақпаларды Помпейге ашуды ұйғарды. Содан кейін Помпей Иерусалимге шабуылын бастады, әрі үш айдан соң Иерусалим мәңгілікке Римнің юрисдикциясы астында қалды.

Он тоғызыншы аятқа қарай үшінші әрі соңғы кедергі — Мысыр — Рим тарапынан бағындырылды. Содан кейін жиырмасыншы аятта Мәсіхтің дүниеге келуі айқындалады, өйткені Даниял Римнің сол тарихта Құдай халқының тағдырына қалай ықпал ететінін баяндай бастайды. Жиырма бірінші және жиырма екінші аяттарда Мәсіх айқышқа шегеленеді. Жиырма үшінші аятта б.з.д. 161 жылдан б.з.д. 158 жылға дейін басталған одақ айқындалады; бұл айқышты сипаттайтын аяттардан кейін бірден беріледі, сол жерде діннен тайған яһудилер: «Бізде патша жоқ, Қайсардан басқа», — деп жариялаған еді. Грек діни философиясының енуіне қарсы тұрған және сол арқылы Риммен арам қатынас орнатқан, Маккавейлер арқылы бейнеленген діннен тайған яһудилердің желісі олардың арам қатынасының жемісі толық көрініс тапқан айқыш тарихын айқындайтын аяттан кейін жалғасады.

Шекина жетпіс жылдық тұтқындықтан кейін тұрғызылған ғибадатханаға ешқашан қайта оралмады. Малахия арқылы жарияланған соңғы пайғамбарлық куәлік б.з.д. бесінші ғасырдың орта шенінде берілді. Маккавейлер жаһанданушы грек ықпалына қарсы көтерілгенге дейін жүздеген жылдар бойы Құдайдың көзге көрінетін қатысуы да, пайғамбарлық куәлік те болған жоқ. Өз көтерілістерінің басында олар Птолемей мен Уззия патша екеуі де жасауға ұмтылған нақ сол бүлікті жүзеге асырды: бұл екі патша да діни қызметкердің рөлін атқарып, ғибадатханада құрбандық шалмақ болған еді.

Йонатан Апфус (Йонатан Маккавей деп те белгілі) — Маккавейлер көтерілісін бастаған Маттафияның ұлдарының бірі, әрі ол Селевкилер империясына қарсы яһудилер көтерілісіне жетекшілік етуде елеулі рөл атқарды. Оның ағасы Яһуда Маккавей шайқаста қаза тапқаннан кейін, Йонатан Маккавей жасақтарының басшылығын өз қолына алды. Әскери және саяси жетекшілігіне қоса, Йонатан бас діни қызметкер міндетін де қабылдап, яһуди халқының рухани көсемі ретінде қызмет етті. Йонатанның әрі көсем, әрі бас діни қызметкер ретіндегі қосарлы рөлі яһуди тарихындағы маңызды даму болды, өйткені ол саяси да, діни де билікті

Хасмонеі әулетінің қолында топтастырды. Оның басшылығы яһудилердің дербестігін нығайтуға және Яһудеядағы Хасмонеілер билігін орнықтыруға көмектесті.

Птоломей Рафиядағы жеңістен кейін жасауға әрекеттенген дәл сол күнә Маккавейлер көтерілісінің ең басында-ақ іске асырылды. Бұл — Ұзиях патшаның күндерінде діни қызметкерлер қарсы тұрған сол күнәнің өзі еді, бірақ Маккавейлердің Құдай ғибадатханасындағы қызметтерді қорғаймыз деген жария ұстанымы шіркеу мен мемлекеттің бірігуінің адасқан әрі бүлікшіл көрінісі болды; сондықтан ол қазір Байденнің ғаламшыл «woke»-шылдығының дендеп енуіне қарсы Трампты қолдап топтасып жатқан діннен тайған протестантизмнің бүлігін бейнелейді.

Киелі кітап олардың жемістерінен оларды танитынынды үйретеді, ал Мәсіхтің заманындағы парызшылдар Маттатиядан бастау алған Хасмонеі әулетінің соңғы қалдықтары еді. Маттатия және ол бастаған көтеріліс парызшылдықтың жемістерін берді; дәл солай, «Make America Great Again» тұжырымдамасын қолдап жүрген діннен безген протестанттар да сондай жемістерді беруде. Америка ұлылығы Конституция шіркеу мен мемлекетті бір-бірінен бөлек ұстау үшін деп түсінілген кезде еді, бірақ Ханукка мейрамымен еске алынатын жеңіспен бейнеленген жалған ғажайып тұсында жексенбілік заңнаманы енгізу қозғалысы ашық түрде бой көрсететін болады.

Біз бұл зерттеуді келесі мақалада жалғастырамыз.

«Осыған дейін үшінші періштенің хабарындағы ақиқаттарды ұсынғандар көбіне жәй ғана дабылқакқандар ретінде қарастырылып келді. Олардың Құрама Штаттарда діни төзімсіздік үстемдікке ие болады, шіркеу мен мемлекет Құдайдың өсиеттерін сақтайтындарды қудалау үшін бірігеді деген алдын ала айтқандары негізсіз де қисынсыз деп жарияланды. Бұл ел өзінің бұрынғы қалпынан ешқашан өзгермейді, яғни діни бостандықтың қорғаушысы болып қала береді, деп нық сеніммен мәлімделді. Бірақ жексенбіні ұстануды мәжбүрлеп енгізу мәселесі кеңінен қозғалған сайын, соншама уақыт күмән келтіріліп, сенілмей келген оқиғаның жақындап келе жатқаны көрінеді, әрі үшінші хабар бұрын бере алмаған әсерді енді туғызатын болады.

«Әрбір ұрпақта Құдай Өз қызметшілерін күнәні әшкерелеу үшін, дүниеде де, шіркеуде де, жіберіп отырды. Бірақ халық өздеріне жағымды сөздердің айтылғанын қалайды, ал таза, әрленбеген шындық оларға қолайлы емес. Көптеген реформаторлар өз істеріне кіріскенде, шіркеу мен ұлттың күнәларына қарсы шығуда зор парасаттылық танытуға бел буды. Олар таза мәсіхшілік өмірдің үлгісі арқылы халықты Киелі кітап ілімдеріне қайта алып келеміз деп үміттенді. Бірақ Ілиястың үстіне түскендей, Құдайдың Рухы олардың да үстіне түсіп, оны зұлым патшаның және жолдан тайған халықтың күнәларын әшкерелеуге қозғағандай, оларды да солай қозғады; сөйтіп, олар Киелі кітаптың ашық айтылған сөздерін — өздері айтуға құлықсыз болған ілімдерді — уағыздаудан тыйыла алмады. Олар ақиқатты және жандарға төніп тұрған қауіпті құлшына жариялауға итермеленді. Жаратқан Ие оларға берген сөздерді олар салдарынан қорықпастан айтты, ал халық ескертуді тыңдауға мәжбүр болды.»

«Осылайша үшінші періштенің хабары жарияланатын болады. Оған ең зор құдіретпен берілу уақыты келгенде, Жаратқан Ие Өз қызметіне өздерін бағыштағандардың саналарын жетелей отырып, кішіпейіл құралдар арқылы әрекет етеді. Қызметкерлер әдеби оқу орындарының тәлімі арқылы емес, қайта Оның Рухының майлануы арқылы даярланатын болады. Сенім мен дұға адамдары Құдайдың өздеріне берген сөздерін жариялап, қасиетті құлшыныспен алға шығуға итермеленетін болады. Бабылдың күнәлары әшкереленеді. Шіркеу қаулыларын азаматтық билік арқылы күштеп орындатудың қорқынышты салдарлары, спиритизмнің сұғына енуі, папалық биліктің жасырын, бірақ тез ілгерілеуі — мұның бәрі бетпердесінен айырылады. Осы салтанатты ескертулер арқылы халық қозғалысқа түседі. Бұрын мұндай сөздерді ешқашан естімеген мыңдаған, он мыңдаған адамдар құлақ асады. Олар таңданыспен Бабылдың — өз қателіктері мен күнәларының, көктен өзіне жіберілген шындықты қабылдамай тастағанының салдарынан құлаған шіркеу екені туралы куәлікті естиді. Халық өздерінің бұрынғы ұстаздарына: «Бұл рас па?» — деген ынталы сауалмен барған кезде, қызметшілер олардың қорқыныштарын басып, оянған ар-ұжданын тыныштандыру үшін ертегілер айтады, жағымды нәрселерді пайғамбарлық етеді. Бірақ көпшілік адамдар тек адамның беделімен қанағаттанудан бас тартып, анық «Жаратқан Ие былай дейді» дегенді талап еткендіктен, халыққа ұнамды қызметшілер, ежелгі парызылдар сияқты, өз билігінің күмәнға алынғанына ашуға булығып, бұл хабарды шайтаннан деп айыптайтын болады және күнәні сүйетін қалың жұртты оны жариялаушыларды қорлап, қудалауға айдап салады.»

«Дау-тартыс жаңа салаларға таралып, халықтың ой-санасы Құдайдың аяққа тапталған заңына аударылған сайын, Шайтан да әрекетке кіріседі. Хабармен бірге жүретін құдірет оған қарсы тұрғандарды бұрынғыдан бетер долдандыра түседі. Дін қызметкерлері жарық өз отарларына түспесін деп, оны тасалау үшін адамнан дерлік асатын күш-жігер жұмсайды. Қолдарынан келетін барлық амалмен олар осы өмірлік маңызы бар мәселелердің талқылануын тұншықтыруға тырысады. Шіркеу азаматтық биліктің қуатты қолына жүгінеді, әрі осы істе папистер мен протестанттар бірігеді. Жексенбіні күштеп ұстандыру қозғалысы барған сайын батылырақ әрі нақтырақ сипат алған сайын, өсиеттерді сақтаушыларға қарсы заң қолданылатын болады. Оларға айыппұлдар мен түрмеге қамау қаупі төндіріледі, ал кейбіреулеріне өз сенімінен бас тартуға итермелеу ретінде ықпалды қызметтер, басқа да сыйақылар мен артықшылықтар ұсынылады. Бірақ олардың таймайтын жауабы мынау: “Қателігімізді бізге Құдай Сөзінен көрсетіндер”, — осындай жағдайда Лютер де дәл осы өтінішті айтқан еді. Сот алдына тартылғандар ақиқатты нық қорғап шығады, ал оларды тыңдағандардың кейбірі Құдайдың барлық өсиеттерін сақтауға бел буады. Осылайша, әйтпесе бұл ақиқаттар туралы ешнәрсе білмес еді деген мыңдаған адамдардың алдына жарық жеткізіледі». Ұлы тартыс, 605, 606.